

Ýahýa Kemal Nazym Hikmetiň ejesine aşykmydy?

Category: Edebi makalalar, Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Ýahýa Kemal Nazym Hikmetiň ejesine aşykmydy? ÝAHÝA KEMAL NAZYM HIKMETIŇ EJESINE AŞYKMYDY?

Türk dili we edebiýatyndan habarlylaryň gowy bilyän, ýöne mümkün boldugyndan kän agzalmaýan bir gürrüň bar: türk edebiýatynyň görnükli şahyrlaryndan Ýahýa Kemalyň Nazym Hikmetiň ejesi Aýşa Jelile hanyma bolan köre-kör söygüsü.

Owaly bilen-ä, şuny diýmegim gerek: meni şu derejelere yetirmek üçin zähmet çeken professor Muharrem Daýançdyr Mehmet Çelik ýaly mugallymlarym bu yazgyny görseler, maňa hökman «käte daňa çenli okadan «Öz gök gümmezimiziň» («Kendi Gök Kubbemiz») baplaryndan soň ýazmaga zat tapmadıňmy, kösek?» diýip gatyrganarlar.

Doktoranturany okanymda professor Sejatdin Tural bize ýüzlenip «Şahyrlaryň adamlaryny görkeziň» diýerdi.

Biz yeşil kabanlı, çytyk gaşly kişileri Nazym Hikmetiň adamlary, sakgally we ýüzi agyr kişileri-de Nazym Hikmetiň adamlary diýip toparlara bölerdik.

Ýüzünde hemise amanat gösterip ýören ýaňsyjygy bilen eýelik edýän boşlugyny içiniže artygy bilen dolduryp biljek kişilere-de Orhan Weliniň adamlary diýerdik. Birem Behçet Nejatigiliň adamlary bardy. Olary elliñinde marketiň ýa-da bazaryň sellofan paketjiklerjni gösterip barýarkalar görerdik. Şeýle adamlar aladaly bolan soň, güzeran gaýgysy bilen çalt-çaltdan ýöreýärdiler. Men özümi dek şu günler Nejatigiliň adamlaryna

ýakyn duýup, Ýahýa Kemalyň deňsiz-taýsyz hyýaly dünýäsiniň ýerine şuny saýlap alýaryn.

Nazym Hikmet Ran

• **Nazym Hikmet Ýahýa Kemala duşmanmydy?**

Köp kişi mundan söz açanda Nazym Hikmetiň Ýahýa Kemala duşmançylyk besländiginj öňe sürýär.

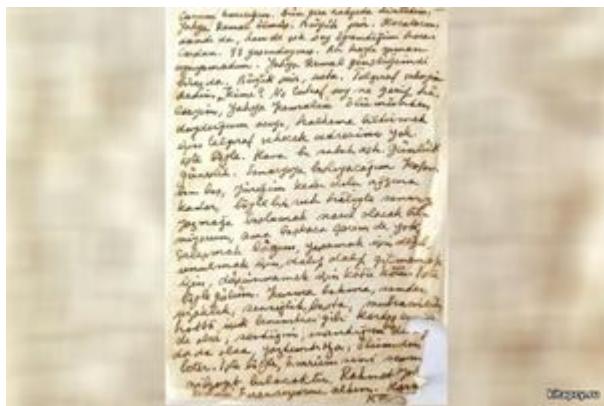
Hatda Mehmet Kaplan Nazemyň kommunizm ideologiyasyna meýil etmegindäki esasy tutaryklaryň biri hökmünde onuň Ýahýa Kemala bolan duşmançylygyny görkezýär. Ýogsam bolmasa, Nazemyň bir hatynda beýik şahyryň aradan çykandygy zerarly ýazan şu setirlerini bilmeyän ýok:

«Söýgüli aýaljygym. Düýn agşam radiodan eşitdim: Ýahýa Kemal ýogalypdyr. Beýik şahyr. Ol meniň halypalarymdandy, men ondan kän zat öwrendim. 73 ýaşan eken. Ep-esli wagt gözüme uky gelmedi. Meniň ýaşlygym Ýahýa Kemal bilen geçdi. Beýik şahyr, ussat. Telegramma ýollaýsam diýdim... Kime? Kemalyň ölümü üçjn duýýan gynanjymy bildirmek üçin telegramma ýollar ýaly ýerim ýok. Ýagdayý şeýle.

Howa şu gün irden açyldy. Güneşli howa. Senorita ýazyp başlajak. Kelläm borram-boş, ýüregim gaýgy-hasratdan püre-pür. Şular ýaly ruhy ahwalda nädip senari ýazjagymy bilemok, ýöne başga alajymam ýok, ýaşamak üçin däl-de, unutmak üçin, gammussaň laýyna batyp gitmezlik üçin, erbet-erbet pikirlere yňyp gitmezlik üçin işlemeli. Ine, gülüm, şeýleräk ýagdayý.

Geň görme, sen uzakdaluk, sensizlik, ýat ýurtta mysapyrlyk çekmek, hatda meňki ýaly gardaşyň öýünde bolanda-da, söýyän we ynanan dünýände bolanda-da, öñem ýazyşym ýaly ölümden has ýaman. Ine, şeýle, ömrüm ahyrynda seni söýmek bilen soňlanar.

«Rehmet ýollarý kesdiniň» fransuzçasyny aldym.
Görüşýänçäk».

Nazym Hikmetiň haty

Ýahýa Kemal Nazym Hikmetiň ýokarky hatynda-da nygtaýsy ýaly, mugallymydy. Nazym şygryýet boýunça ilkinji sapaklaryny Ýahýa Kemaldan alypdy.

Şeýle ýörite sapaklaryň üsti bilen Ýahýa Kemal Nazym Hikmetiň ejesi Aýsa Jelilä ýakynlaşypdy.

Aýdylsyna görä, görk-görmegi dillere dessan bolan Jelile hanym Ýahýa Kemaly-da jadylap bilipdi.

Aýsa Jelile hanym

Jelile hanymyň gözelligini ogly Nazymdan okalyň:

«Adalat, saňa ejem hakda aýdyp bereýin. Ejem ýaşlygynda owadan aýaldy. Ogly bolandygy üçin aýdamok, obýektiw göz bilen aýdýaryn, ejemiň owadanlygy ýakyp-ýandyryp barýan owadanlyk däl, sowuk owadanlykdy. Munda belki gözleriniň biri-birinden daş bolmagynyň täsiri bardyr. Galyberse-de, ejemiň owadanlygy XIX asyryň owadanlygydyr. Ejemde XIX asyr fransuz buržuaz sulhy agdyklyk edýär. Suratkeşligi-de şeýle. Öýüniň tutulary

we biblolary-da şeýledi. Ýagny, owadanlygynda we sulpunda tekiz we sowuk halkalaryň göze ilip durandygyna garamazdan, reňk taýdan alanda ajaýyp rokokolyk bar.

Pikir edip gör, kakam ejemiň üstüne ejem bilen deňesdirip bolmajak dereksiz áyallar bilen gezdi. Ol áyallaryň köpüsü ýadymda. Bular owadan dälem bolsa, ýeke seredeňde ýakyp-örtäp barýardy. Ejem ýaşlygynda mert aýaldy. Men mertligi biraz şondan öwrendim. Ejem ömrüniň ahyryna çenli üýtgemän galan dälişge çaga ýaly häsiýeti-de bardy».

Ýahýa Kemal Jelile hanymy birinji gezek Çamlyja Bekdaşy dergähinde görüpdi. Şahyryň Jelile hanyma aşyk bolandygy hakdaky gep-gürrüňler çykan badyna, Nazym Hikmetiň Ýahýa Kemalyň paltosyna hat taşlandygy we «Mugallyymy bolup giren gapyñyzdan kakam bolup girerin öýtmäň!» diýendigi rowaýat edilýär.

Ýahýa Kemal

• **Ýahýa Kemal Jelile hanym üçin öz jayna kast etmäge synanyşdym?**

Ýahýa Kemalyň Jelile hanyma bolan söýgusi üçin öz jayna kast

etjek bolandygy hakdaky gürrüňi orta atanam Nazym Hikmetiň harby uçılışide bile okan kursdaşy Nejip Fazyl Kysakürekdir. Nejip Fazylyň aýtmagyna görä, Ýahýa Kemal Nazym Hikmetiň ejesine bolan söýgusi üçin öz janyна kast etjek bolanmyş. Gelіň, muny özünden okalyň:

«Ol (Ýahýa Kemal) sapaklaryny dynyp, mekdebiň gaýykhanasynda garaşyp duran jübüt skiffe (gaýyga) böküp, garşydaky Büyükdada geçerdi.

Nazym Hikmetiň ejesi Büyükdada bolýardы, halkyň gürrüni-dä, Ýahýa Kemal oňa aşyk bolanmyş.

Birnäçe wagtlap gelmedi. Mekdepde hyşy-wyşy peýda boldy:

– Öz janyна kast etjek bolanmyş!

Garaşdyk, geldi. Yüzi-meñzi ýerinde däl...

– Náme gerek?

– Mümkin bolsa, bir towakgamyz bar.

– Náme towakga?

– Gynanç beýany...

– O nämäň gynanjy, ependi?

– Öz janyňa kast etjek bolanmyşyň diýip eşitdik. Gynanç beýanymyzy kabul ediň, saglygyňzy isleýärис, ýoldaş mugallym. Stoluna oturdy, öňüne kagyz-galam aldy we «harby gullukçynyň at-abraýyna sygyşmaýan» hereketi edendigim üçin meniň üstümden habarnama ýazdy.

– Adyň náme?

– Nejip Fazyl.

– Nomeriňiz näce?»

Dogrusyny aýtsak, bular ýaly gep-gybat Nejip Fazyl dan garaşylmajak zatlar däl. Nazym Hikmet boýunça iş geçiriren Mehmet Fuat (Nazym Hikmetiň öweý oglы) hem bu hadysany bolşundan bäsbeter çisirip berýär. Hatda ol Nazemyň Ýahýa Kemala haýbat atandygyny-da öñe sürüyär:

«Harby uçılışede taryh mugallymy hem-de öýlerine gelip-gidýän maşgala dosty bolan meşhur şahyra Nazym Hikmetiň hormaty çäksizdi, oňa ýazýan zatlaryny görkezip, tankydy belliklerini alardy. Aslynda Ýahýa Kemal Jelile hanymy söýyärdi. İlki-ilkiler göze görnüp durmaýan bu söýgi Jelile hanym ärinden aýrylyşansoň hasam tutaşdy. Ýahýa Kemalyň käbir şygyrlaryna

ylham beren bu uly söýgi 1916-njy ýyldan 1919-njy ýyla çenli dowam edipdi. Şahyr söygüsine jogap bolmandygy üçinem awy içip özünü öldürjek bolandygy hakda myş-myşlar bardy. Şahyryň «Wysal», «Telakki», «Erenköye bahar geldi», «Köne hat» ýaly goşgularyny Jelile hanyma bagışlap ýazandygy mälim. Gep-gybatlary eşidende gahary gelen Nazymyň özünü urmak için özünü gözläp ýörenedigini eşden Ýahýa Kemal aýdylyşyna görä öýüni çalşanmtş we täze göçüp baran salgysyny-da esli wagtlap iň ýakyn dostlaryndan gizläpdir».

Dogrusy, bulam boş gürrüň. Ýahýa Kemal soñ-soñlar Jelile hanyma bolan söygüsini şu sözler bilen beýan edipdir: «1916-njy ýyldan 1919-njy ýyla çenli bir aýala däliräpler aşyk boldum. Ol aýal tomsuna adada bolardy. Menem şol ýerdedim. Däli-diwana bolupdym. Güýzde Nyşantaşyndaky öýüne serenjam bermek üçin Stambula inerdi. 1916-njy ýylyň güýzünde ýene Stambula inýärди. Men aňrybaş derejede ejir çekýärdim. Gaýyk ugranda elýaglyk bulamalar, aglamalar... Ol gidýänçä ada dos-doludy... Giden badyna-da meniň gözüme gugaryp galan ýaly bolýardy...

Aýşa Jelile hanym

Ýahýa Kemalyň ýakyn dosty Wala Nureddin şahyryň ömrünüň

ahyryna çenli öýlenmändigini-de şoňa baglanyşdyrýar:
«Jelile hanym bilen Nazymdan söz açylanda, Ýahýa Kemal gürrüni
başga ýana sowardy, soraglara jogap bermezdi. Suny-da aýdaýyn;
Jelile hanym ikinji gezek äre çykypdyr, emma Ýahýa Kemal
ömrüniň ahyryna çenli öýlenmändir. Nazymyň dilinden Ýahýa
Kemalyň adyny birnäçe gezek eşdenem bolsam, ejesi hakda ýeke
gezegem dil ýarmandy. Emma bir wakany biziň öýmüzde-de gürrüň
bereni gowy ýadyma düşýär».

Welhasylkelam, edebiýat sapagyna girenimizde gürrüñini
etmekden keýp alýan myş-myşlarymyzyň başyny Ýahýa Kemalyň
Nazym Hikmetiň ejesine bolan söygüsü çekýärdi.

Bu mesele boýunça Nejip Fazyldan başlap Mehmey Kaplana çenli
gaty köp adam gürrüň edenem bolsa, hersi özüce üstüne bir
zatlar goşup ýazypdyrlar.

Hatda Nazym şahyryň kommunistligini-de şuňa baglanyşdyrýan
telli-pelli edebiýatçysumaklarymz bar.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

celikmehmedmazlum@gmail.com

Şenbe, 08.04.2023 ý. Edebi makalalar